

**UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN CUZA”
FACULTATEA DE FILOSOFIE ȘI ȘTIINȚE SOCIAL-
POLITICE
IAȘI**

**REZUMATUL TEZEI DOCTORALE
LIBERTATEA ȘI DEMOCRAȚIA
-PERSPECTIVE SEMIOTICE –**

COORDONATOR ȘTIINȚIFIC:
TRAIAN DINOREL STĂNCIULESCU

DOCTORAND:
ADRIAN RADU

2016

LIBERTATEA ȘI DEMOCRAȚIA - PERSPECTIVE SEMIOTICE –

KEYWORDS: Freedom, Democracy, Semiotics, Meaning, Main Context.

I. PREZENTAREA TEMEI DE CERCETARE

În prezent, toată literatura dezvoltată în jurul conceptului de libertate constituie baza diferitelor ideologii politice, în special a democrației care încearcă să cuprindă cât mai bine libertatea individuală și colectivă. Democrația s-a extins în ultimul secol și continuă să se extindă, deși cunoaște perioade de cădere și revigorare, iar uneori întârzie să apară, chiar dacă este proclamată ca fiind sistemul social-politic legitim dintr-o națiune sau alta. Deseori, principiile de bază care

constituie temelia conceptului de libertate sunt ignorate sau sunt încălcate flagrant. Uneori, chiar cei care încalcă aceste principii pretind a o face tocmai în numele libertății. Cunoașterea teoretică a libertății, conștientizarea valorilor și recunoașterea semnificațiilor are o importanță majoră tocmai în prevenirea unor astfel de episoade și, în același timp, în posibilitatea depistării de noi soluții pentru promovarea principiilor și valorilor specifice libertății.

Astăzi, în condițiile unei societăți tot mai complexe, cu probleme noi care apar în permanență, în condițiile apariției de noi tehnologii, cum este cazul internetului care a dus la nașterea spațiului virtual și a unor noi tipuri de relații, este de interes major cunoașterea semnificațiilor libertății și a posibilităților reale pe care omul le poate avea din această perspectivă. La fel de importante sunt și însușirea unor principii echilibrate și recunoașterea valorilor autentice, diferite de falsele valori care conduc la abuzuri, la excese și fenomene sociale dezordonate și dăunătoare. Analizând aceste aspecte pot fi depistate căile cele mai potrivite de promovare a libertății și de evitare a insidiilor care apar într-o

societate. Acestea sunt aspecte studiate astăzi și puse în legătură cu problemele profesionale, cu cele ale libertății de expresie etc. Philip Pettit subliniază rolul statului și al legilor în realizarea libertății, probleme care sunt încă actuale, fiind nevoie de o legislație mereu înnoită: „libertatea este concepută ca o condiție care există doar în prezența statului de drept demn de acest nume. Cum legile creează autoritatea de care profită cine guvernează, la fel, legile creează libertatea pe care cetățenii o dețin în comun”.¹

O problemă deosebit de importantă care definește conceptul de libertate este cea a raportului dintre drepturi și obligații. Studiarea și înțelegerea acestui raport reprezintă încă subiecte importante, mai ales în această perioadă în care unii înțeleg prin libertate doar drepturi și posibilități fără limite, iar alții (în special politicienii) înțeleg doar obligații, dar nu proprii, ci ale celorlalți. Conturarea unui echilibru corect și a posibilităților realizării acestuia cere cunoaștere și analiză.

¹Philip Pettit, *Il Republicanesimo: una teoria della libertà e del governo*, Feltrinelli Editore, Milano, 2000, p. 41.

Dincolo de a fi doar un ideal, sistemul democratic devine și cadrul inerent libertății individuale. Așa cum este convins Robert A. Dahl, „democrația intenționează să asigure un câmp al libertății personale mai extins decât orice alt fel de regim poate să promită”.² (t.n.) Cum spuneam, în ultimele secole s-a încercat tot mai mult să se treacă la o libertate înfăptuită, la o împlinire empirică a idealului de libertate, iar acest cadru pare să fie reprezentat cel mai bine astăzi de doctrina politică a democrației. Apare astfel inerentă întrebarea referitoare la relațiile dintre libertate ca și concept și democrație ca și context socio-politic empiric menit să asigure existența libertății și să-i împlinească semnificațiile. Cunoașterea pârgurilor democrației, a instituțiilor sale și a funcțiilor acestora poate ajuta la o înțelegere teoretică majoră a democrației pentru ca apoi această înțelegere să fie folosită pentru corectarea deficiențelor și îmbunătățirea funcționării sociale. Desigur, scopul îl reprezintă o

² Robert A. Dahl, *Democracy and Its Critics*, Yale University Press, 1989, p. 89: „Democracy tends to provide a more extensive domain of personal freedom than other kind of regime can promise.”

împlinire empirică cât mai fidelă a conceptului de libertate.

La fel de importantă cred că este și analizarea cauzelor care au dus la apariția democrației și a relațiilor de determinare dintre libertate și democrație. Dacă libertatea din contextul social înseamnă în primul rând drepturi individuale, lipsa restricțiilor și o stare de securitate generală, iar democrația în accepțiunea sa comună trimite la suveranitatea populară, ceea ce înseamnă împărțirea puterii între cetățeni, cum pot fi puse în corelație aceste două concepte? Care este relația dintre semnificațiile denotate ale acestora, mai precis dintre lipsa îngrădirilor și putere?

Din punct de vedere diacronic, democrația a cunoscut perioade foarte lungi de stagnare, dar teoria libertății a avut o dezvoltare aproape continuă, chiar dacă nu s-a înregistrat în mod direct și în plan social. Se poate afirma că teoria libertății a contribuit la apariția democrației în sens larg? Dacă răspunsul este afirmativ, atunci implicațiile sunt deosebit de importante, pentru că determină direct doctrina democratică și trebuie să o direcționeze în permanență în sensul semnificațiilor

libertății. Aceasta ar însemna că toate procesele și instituțiile democrației care au ca scop împărțirea puterii în stat au rolul de a asigura libertatea individuală și colectivă. La rândul lor, semnificațiile libertății se pare că au determinat împărțirea puterii, ceea ce apare logic, pentru că astfel s-a încercat prevenirea abuzurilor și a tiraniei, stări posibile în momentul în care puterea aparține unui singur individ sau unui grup restrâns. În concluzie, studierea raportului libertate- democrație oferă o mulțime de întrebări și oferă perspectiva unor rezultate deosebit de importante și nu doar pentru speculația filosofică, ci și pentru posibila perfecționare empirică a planului socio-politic.

II. PLAN DE CERCETARE

Partea I. În debutul lucrării voi analiza conceptul de libertate în scopul depistării semnificațiilor cele mai importante. Folosind metodologia semiotică voi face o separație între sensurile de bază ale libertății (denotate) și sensurile secundare (conotate). Așa cum sublinia

Humboldt, limba ca organ constituent al gândurilor se clarifică prin propria sa autoreferențialitate.³

Deoarece conceptul de libertate are o arie semantică foarte amplă, voi folosi contextul pentru delimitarea analitică și structurarea semnificațiilor în funcție de aria tematică. Scopul acestui demers analitic este acela de a verifica în ce măsură democrația împlinește semnificațiile libertății și care ar putea fi deficiențele sistemului democratic. Conceptul de libertate este pus în relație cu democrația, deoarece se presupune că această ideologie politică reprezintă planul empiric cel mai adecvat în împlinirea libertății. În privința aparatului metodologic, acesta va fi prezentat în această primă parte, prin definirea semnului și a claselor de semne, atât semnul cât și clasificarea sa urmând să fie aplicate în analiza conceptului de libertate. Analiza contextuală o voi împărți în trei arii largi de cercetare, după cum urmează: aria spirituală, aria filosofică și aria social-politică.

³ Cf. Wilhelm von Humboldt, *Einleitung zum Kawi-Werk*, apud. Hans- Ernst Schiller, *Die Sprache de realen Freiheit*, Wurzburg: Koningshausen & Neumann, 1998, pp. 41-43.

În contextul spiritual, voi analiza conceptul de libertate așa cum este definit el de religie în general, iar în acest cadru, cea mai relevantă perspectivă va aparține creștinismului.

În contextul filosofic, cea mai importantă parte va fi consacrată diferenței care se face între determinism și indeterminism. O analiză specială va fi consacrată conceptului de liber arbitru.

În contextul social-politic, libertatea va fi analizată așa cum reiese ea din raporturile dintre oameni și a relațiilor dintre stat și individ. Vor fi vizate opiniile diferiților filosofi, cum ar fi Thomas Hobbes, John Stuart Mill, Isaiah Berlin, Fareed Zakaria etc. În acest cadru va fi analizată și legislația, religia sau mass-media, cu scopul de a reflecta efectul acestora asupra libertății individuale și a societății în ansamblul său.

Partea a II-a. În această parte voi analiza conceptul de democrație și instituțiile specifice. Voi încerca să stabilesc în ce măsură instituțiile democratice se constituie în semne ale libertății și ce tip de raport există între acestea și valorile libertății: raport de determinare, de subordonare sau de interdependență. Instituțiile care

vor fi analizate sunt următoarele: parlamentul, executivul (în special guvernul), sistemul juridic, mass-media și opoziția. Voi încerca să determin care sunt funcțiile acestora, lucru posibil prin analiza concretă a activităților și eventualele diferențe față de ceea ce prevede statutul fiecărei instituții. Un rol important în această analiză îl va avea funcția-semn așa cum a fost ea definită de Umberto Eco.

Voi analiza, de asemenea, relațiile care există între puterile instituționale ale sistemului democratic și voi încerca să stabilesc dacă sunt cele mai potrivite pentru instaurarea libertății. Fiecare sistem politic are pe lângă avantaje și o serie de lacune; va fi important de depistat care sunt acestea și prin ce mijloace pot fi eliminate. Dezvoltarea analitică din această parte a lucrării îmi va permite să fac trecerea spre ultima parte în care analiza relației dintre libertate și democrație îmi va permite să determin rezultatul final al cercetării.

Partea a III-a. După analiza separată a celor două concepte de libertate și democrație, în partea finală a lucrării voi încerca să determin modalitățile prin care democrația se constituie în cadrul empiric cel mai

adevat pentru afirmarea libertății. Voi analiza rolul democrației și voi încerca să depistez care sunt factorii cei mai importanți care o avantajează. Voi face o analiză a factorului economic, a celui religios, a factorului cultural și a celui politic. Din această perspectivă detaliată voi extrage modelul social cel mai apropiat paradigmei empirice a libertății.

În consecință, teza de față va contribui la cunoașterea mai adecvată a resorturilor și instituțiilor democratice și va reafirma principiul de bază în virtutea căruia democrația trebuie să funcționeze: și anume, principiul libertății cu toate implicațiile sale teoretice și practice

III. SEMNIFICAȚII ALE CONCEPTULUI DE LIBERTATE

Prima apariție a ideii de libertate s-a produs atunci când au fost înregistrate pentru prima dată două situații

antitetice care-l caracterizau pe om din punctul de vedere al statutului său social: omul care nu depindea de alt om sau de un grup de indivizi și omul care nu mai avea posibilitatea să decidă personal în ceea ce-l privea pe el însuși. Ca atare, sensul prim și cel mai important al conceptului de libertate este acela de a nu fi înlănțuit, de a nu fi sclavul cuiva. Odată cu apariția grupurilor mai mari de oameni și a diversificării relațiilor sociale, a început și conceptul de libertate să cunoască tot mai multe nuanțări. Diversificările cele mai importante le-a produs religia prin faptul că a schimbat ordinea firească a lucrurilor și a teoretizat libertatea ca pe o calitate spirituală, o stare de grație proprie divinității. Omul liber devenea astfel, omul care trăia în afara valorilor sociale comune, împărtășind valorile spirituale specifice religiei.

A doua etapă importantă în îmbogățirea conceptuală a libertății este reprezentată de intervenția reflecției filosofice. Încă de la început, s-a înțeles dificultatea și complexitatea acestui subiect, imposibil de surprins printr-o teorie unică. S-a trecut astfel la o analiză prin raportarea conceptului la anumiți parametri comuni, care au oferit posibilitatea unei viziuni mai

precise, chiar dacă s-a operat astfel în detrimentul exhaustivității. O viziune prea largă făcea imposibilă încadrarea conceptuală și analiza ca atare. Avem o definiție tematică sau contextuală care a ajutat la desprinderea semnificațiilor în funcție de contextul de analiză. În final, chiar dacă unele viziuni sunt contradictorii, a fost totalizată o serie largă de semnificații care oferă conceptului de libertate un statut preeminent în cultura umană, atât prin bogăția semantică, cât și prin implicațiile sociale concrete pe care le deține. Voi reda succint câteva dintre semnificațiile libertății, așa cum reies ele din analiza contextuală:

1. Libertatea reprezintă acea stare ontologică în care omul nu se află în vreun raport de dependență față de alt om.
2. Libertatea înseamnă existență veșnică în prezența Dumnezeirii.
3. Libertatea trimite la posibilitatea omului de a alege în conformitate cu propria voință.

4. Libertatea reprezintă un drept natural, dobândit prin naștere, iar acesta este dreptul de a avea și de a fi.

Analizând semnificațiile conceptului de libertate, se poate observa că la elaborarea lor se află două tipuri de mentalități: există o viziune care definește libertatea prin raportarea la obstacolele și limitele care există sau pot exista, dar nu blochează aria existențială a individului; a doua viziune definește libertatea ca stare potențială a individului care are capacitatea de a fi și de a acționa. Cele două viziuni au fost denumite de către specialiști libertate negativă și libertate pozitivă.

Despre noțiunea de libertate negativă, Isaiah Berlin spune: „Sunt liber, se afirmă în general, în măsura în care niciun individ sau grup de indivizi nu intervine în sfera mea de activitate.”⁴ Chiar și în condițiile în care individul este sărac și nu-și poate plăti anumite bunuri sau servicii, el se poate considera privat de libertate dacă lipsurile sale se datorează anumitor circumstanțe create de alți oameni. Așa cum au observat mai mulți gânditori, libertatea este inutilă dacă nu se poate face uz de ea.

⁴Isaiah Berlin, *Patru eseuri pentru libertate*, Traducerea Laurențiu Ștefan-Scalat, Editura Humanitas, București, 1996, p. 204.

Tocmai acesta este și motivul pentru care conceptul de libertate nu este cel mai important pentru oameni în majoritatea lor. Există alte valori prețuite mai mult, cum ar fi bunăstarea, securitatea sau împlinirea idealurilor personale. Este adevărat că de aici decurg și o serie întreagă de semnificații ale libertății, semnificații care se identifică chiar cu aceste valori personale, astfel încât un om se consideră liber doar în momentul în care idealurile sale personale sunt satisfăcute.

Prin libertate pozitivă se înțelege libertatea de voință și de acțiune a individului. Viața și deciziile aparțin omului care nu se află sub jugul vreunui alt om sau a vreunui grup social. În aparență, cele două libertăți, negativă și pozitivă, par să spună același lucru, doar că se privește din perspective opuse. Cele două libertăți au ajuns, în final, la un conflict deschis, deoarece libertatea pozitivă, într-o interpretare radicală, ajunge să sublinieze ideea că omul se naște liber, iar libertatea sa poate fi știribită doar de alți oameni. Însă cei care susțineau sus și tare propria libertate au ajuns să fie contrași de teoriile platoniciene și hegeliene care arată cum omul este supus naturii umane destul de precare, precum și propriilor

pasiuni. Referitor la aceasta, același Isaiah Berlin face o observație simplă, dar foarte logică și irefutabilă datorită evidenței sale: „Oare nu au trăit oamenii experiența eliberării lor din sclavia spirituală sau din sclavia față de natură și nu au devenit oare conștienți, cu această ocazie, de existența ei, pe de o parte a unui eu dominator, pe de alta, a unui eu dominat?”⁵ Se susține, în concluzie, că libertatea nativă a omului este o himeră, căci există o putere dominatoare chiar în interiorul său, omul putând fi sclavul propriilor pasiuni sau superstiții.

Între cele două perspective care spun într-un sens radical că omul se naște liber (libertatea pozitivă), dar devine dependent datorită celorlalți oameni (libertatea negativă), sau că omul își are rădăcinile servituții în el însuși, deci nu mai contează obstacolele exterioare, cred că soluția trebuie să fie indicată într-o zonă mediană, care să evite extremele. Omul se naște cu limitele sale naturale, iar în societate va regăsi alte obstacole, dar omul are și o serie de libertăți chiar în ființa sa, așa cum este puterea voinței, capacitatea rațională și posibilitatea

⁵*Ibidem*, p. 215.

evoluției personale. Prin această viziune susțin de fapt o definiție pragmatică a libertății și evitarea unei dialectici exacerbate care, în ultimă instanță, este inutilă. Același comentariu îl fac și referitor la raportul antitetic dintre determinism și indeterminism. Prin încercarea de impunere a punctelor de vedere personale s-a ajuns la niște viziuni extreme și inutile. Astfel, determiniștii radicali susțin că omul este total sub puterea necesității și nu are nicio posibilitate de a se elibera: mult vehiculata libertate a voinței este doar o utopie. Pe de altă parte, susținătorii liberului arbitru proclamă libertatea de alegere ca fiind cea mai importantă calitate a umanității, ceea ce-l transformă pe om într-o ființă superioară, dar în același timp singura responsabilă din punct de vedere etic. Cele două teorii au meritul de a conștientiza anumite probleme ontologice, dar susțin că sunt extreme și că nu țin cont de realitate. De aceea, consider că teoria libertății trebuie să fie dezbătută în contextul realității umane, ceea ce înseamnă o dezbatere în funcție de capacitățile naturale cu care omul apare în lume și de posibilitățile pe care le dobândește în societatea în care există.

IV. ROLUL FUNDAMENTAL AL DEMOCRAȚIEI LIBERALE

Democrația liberală s-a impus ca ideologie de bază în afirmarea libertății din mai multe motive. În primul rând pentru că s-a dezvoltat în mod natural și și-a dovedit caracterul pragmatic, evitând utopiile irealizabile avansate de regimurile totalitare. Un alt motiv este cel al continuității și al stabilității politice. Statele care au îmbrățișat această doctrină au cunoscut o dezvoltare continuă, fără hiatusurile produse de schimbările ideologice din celelalte state. Evident, acest factor este determinant pentru că a contribuit la formarea unei mentalități a valorilor bazate pe libertate, iar instituțiile de stat au obținut aprobarea și încrederea populației. O altă cauză, poate cea mai importantă, este cea a succesului economic. Aceste state s-au dezvoltat foarte mult, depășindu-le pe celelalte și au dovedit în mod

practic că au o politică superioară, politică bazată pe alegeri libere și pe economia de piață.

Conceptul de libertate izvorăște din tensiunea care există între puterea colectivă și cea individuală. Raportul dintre puterea statului și drepturile individuale garantează starea de libertate prin complementaritatea lor. Astfel, puterea care aparține tuturor împiedică instaurarea unui regim dictatorial, iar asigurarea drepturilor și libertăților individuale împiedică posibila dictatură a majorității. Acest echilibru se referă la principiile generale care au creat cadrul cel mai adecvat în formarea unei serii de instituții specifice, menite să asigure libertatea și să intervină în cazurile de abuzuri și de acțiuni ilegale. Am în vedere instituțiile centrale ale statului, cum ar fi parlamentul, guvernul, președinția, dar și alte instituții, cum ar fi presa, sindicatele muncitorești sau asociațiile de profil. Desigur, astfel de instituții există și în unele state totalitare, iar acest aspect impune o reflecție foarte importantă. Am în vedere funcția reală pe care o desfășoară aceste instituții. În statele totalitare, cum sunt cele comuniste de exemplu, astfel de organisme politice au doar un rol de paradă, ele fiind în realitate

instrumente ale dictaturii, devenind, așa cum am demonstrat în capitolele referitoare la semnele democrației, niște semne false, menite să altereze imaginea reală a unui stat și în același timp să ofere populației interne un sentiment fals de justiție și libertate.

În contextul democrației liberale, astfel de instituții își împlinesc rolul lor real, au un statut propriu și reprezintă o garanție pentru pluralitatea de opinii și de comportamente. Acest aspect, al pluralității, este o consecință a libertății, deoarece oferă spațiu subiectivității, diferențelor și contrastelor într-un cadru legitim. Ca urmare a acestei situații, cetățenii pot avea încredere în valorile reale, atât în cele politice, cât și în cele ale muncii oneste, ale promovării pe merit și își formează, în consecință, o etică socială și privată. Dispare frica de diversitate și se formează caracterele critice și inovatoare. Apare astfel spiritul civic care este deschis la informație, la politică, se opune corupției și ilegalităților, în general. Acestea sunt și o serie de argumente de natură psiho-socială care valorizează importanța democrației liberale în afirmarea libertății.

O altă consecință foarte importantă este cea economică. Libertatea de a alege formele de producție cele mai convenabile, apoi selecția naturală a produselor, face ca economia să se dezvolte în raport cu cerințele interne reale, spre deosebire de economia centralizată care s-a dovedit incapabilă să răspundă cerințelor reale ale pieței. Acest aspect contribuie la reglementarea producției după nevoile reale, ceea ce conduce la dezvoltarea și viabilitatea economică. În strânsă legătură, apare dezvoltarea științifică și tehnologică.

Libertatea este afirmată și prin dezvoltarea informațională din toate sectoarele, prin schimbul real de informații și accelerarea implicită a dezvoltării economice și sociale, în general. Acest aspect este foarte important și în ceea ce privește relațiile internaționale. Un stat democratic poate colabora foarte bine cu un alt stat democratic, deoarece se raportează la aceleași valori și același tip de instituții. Același lucru se poate spune și despre cetățenii care pot călători liberi în aceste state, pot avea schimburi de valori culturale și economice și avea același sentiment de securitate și certitudine socială ca și în propria țară.

V. RELEVANȚA METALIMBAJULUI SEMIOTIC

Aplicarea unei metodologii de tip semiotic mi-a permis în primul rând să realizez o analiză precisă și clară. Folosirea parametrului contextual, de exemplu, a permis ca analiza conceptului de libertate să fie relativizată la un anumit domeniu, ceea ce a contribuit la o abordare mai sigură și la obținerea unor semnificații precise, spre deosebire de tipurile largi de abordare, în care libertatea devine foarte greu de surprins în aria semnificativă. În ceea ce privește conotativitatea, aceasta a putut fi rezolvată destul de bine în favoarea desprinderii semnificației de bază (denotative) prin analiza dintre interpretant și fundament (altfel spus, dintre semnificație și obiect). Orice interpretant reprezintă un proces psihologic produs de semnul unui obiect anume. Semnificația denotată devine în mod cert aceea care exprimă cel mai bine imaginea obiectului de la care se

pleacă. Acest tip de analiză mi-a permis să fac deosebirea dintre conotat și denotat și să fixez mai bine care sunt semnificațiile de bază ale conceptului de libertate.

Analiza instituțiilor democratice și a altor activități specifice ca semne oferă posibilitatea de a stabili cu exactitate dacă un stat este democratic sau nu și de a ști dacă instituțiile sale reflectă ideea de libertate. Considerarea instituțiilor democratice ca *indice*, de exemplu, în clasa semnelor, ajută în mod clar la considerarea unui stat ca fiind democratic. Parlamentul întrunește această condiție; în calitatea sa de organ legislativ, reprezentant al voinței poporului, este un indice precis al stării de democrație. Lipsa acestui semn denotă în mod clar că nu există democrație. Totuși, existența acestui semn nu reprezintă o garanție absolută a democrației. Cu ajutorul relației dintre semn și funcțiile acestuia, denumită de către Umberto Eco funcție-semn, se poate afla cu exactitate care este funcția reală a parlamentului, astfel încât se poate stabili prin funcția pe care o are dacă este un semn democratic sau nu.

Atunci când parlamentul reprezintă într-adevăr voința națiunii și nu este doar un instrument al unor

interese personale, atunci are funcția de realizare a libertății prin împlinirea voinței majoritare. La fel de important este de știut că relațiile dintre organele puterii reprezintă și un sistem de relații între semnele corespunzătoare, iar aceste relații nu sunt de subordonare, deși deseori sunt percepute în acest mod, ci sunt relații complementare, fiecare instituție având rol distinct și de limitare a celorlalte printr-un control reciproc și printr-o colaborare logică.

Din punct de vedere strict semiotic, am ajuns la concluzia că semnele, după criteriul valorii de semnificație, pot fi împărțite în semne autentice și pseudo-semne. Sunt autentice atunci când semnificația lor reală este împlinită în realitate, adică obiectul real corespunde semnificației pe care o are respectivul semn. Există și situații, așa cum am remarcat în cazul instituțiilor politice, în care semnele acoperă o situație falsă, iar acest lucru este impus de către clasele oligarhice datorită forței simbolice ale unor instituții reprezentative. În acest caz, instituțiile respective sunt niște pseudo-semne, deoarece nu-și regăsesc în realitate obiectul pe care ar trebui să-l reflecte în mod normal.

Un alt mod de clasificare a semnelor l-am făcut după gradul de semnificare. Astfel un semn poate transmite unui receptor o informație strictă sau una mai largă. Avem, astfel, semne simple și semne complexe. Am realizat această clasificare atunci când am analizat mass-media ca semn și am constatat că unele organe cum ar fi ziarul sau radioul au o semnificație mai restrânsă față de altele, cum ar fi televiziunea sau internetul. Receptorul primește informații mai simple sau mai bogate, în cazul internetului având și posibilitatea de a participa el însuși la elaborarea acestora. Dar acest aspect nu există doar pentru mass-media, ci și în cazul semnelor în general. Astfel, un semn iconic trimite de obicei la o singură semnificație. O fotografie nu poate să semnifice decât obiectul pe care-l redă în mod iconic. Alta este situația în cazul simbolurilor. Simbolul crucii, de exemplu, are o multitudine de semnificații, cum ar fi: creștinismul și doctrina imanentă, indicarea locului unei biserici sau a unui mormânt, și chiar istoria jertfei de la Golgota.

Închei aceste considerații prin susținerea faptului că semiotica a avut un rol metodologic foarte important

prin oferirea posibilităților de analiză sistematică, prin
posibilitatea de a determina semnificațiile denotative și
de a avea o imagine reală a obiectului analizat și a
semnificațiilor corespunzătoare.